

letters en vooral de erbarmelijke taal en stijl van „de Christenreis,” zooals ik die op zes-jarigen leeftijd onder de oogen kreeg. 't Is ook alles behalve gemakkelijk Bunyan te vertalen, al leent zich ons Nederlandsch mischien van alle talen nog het best er toe. Thans echter is een Nederlandsche Bunyan, even aantrekkelijk van uiterlijk als van inhoud, niet zeldzaam meer.

Welke Nederlandsche overzetting de voorkeur verdient, waag ik niet te beslissen. In elk geval de latere verreweg boven de oudere. De schoonste naar het uiterlijk is zeer zeker de prachtige uitgaaf, die vóór een paar jaar bij Callenbach verscheen, gesierd met een groot aantal keurige platen. Dat is tevens de eenige mij bekende Nederlandsche vertaling, die ook de verzen geeft, een 500 regels, die Bunyan aan zijn werk toevoegde, en die er mee in verband staan. Dichterlijke vlucht zoeke men er echter niet in. Verzen maken ging Bunyan slecht af. Een der merkwaardigste Engelsche uitgaven uit den laatsten tijd is zeker die, waarvan de banden zijn vervaardigd uit hout van de kerk, waarin Bunyan eenmaal preekte.

Het boek van Bunyan is een dier zeldzame, welke men als kind leest, als jongmensch liefkrijgt, eerst later begrijpt, maar die ons te allen tijde krachtig aantrekken. Milton en Dante en Vondel zijn groote mannen geweest, maar de nederige droomer van Bedford zou, uit zijn graf rijzend, naar waarheid kunnen spreken: Ik heb overvloediger gearbeid dan zij allen; doch niet ik, maar de genade Gods, die met mij was.

'k Denk vaak, als 'k op uw beeldnis staar,
O Ziener, groot en wonderbaar,
Dien 't eeuwental den krans niet rooft,
Bij wat gelooft of niet gelooft,
Hoe schoon de werkelijkheid wel zij,
Die droomen leert, zoo schoon als gij!

A. J. HOOGENBIRK.

Cacao en chocolade.

Om den lezer eens een denkbeeld te geven, hoe groot tegenwoordig het gebruik van cacao-poeder is, kan de volgende statistiek dienen.

In 1909 werden ruim 81.000.000 kilogrammen ruwe cacao ter verwerking ingevoerd, terwijl ruim 12.000.000 kilogrammen cacao-poeder naar het buitenland werden verzonden.

Ook de omzet van cacao-boter is van groot belang; zij wordt o. a. voor geneeskundige doeleinden, voor het fabriceren van parfumerieën, cosmetiek, enz. gebruikt. Van dit artikel werd over hetzelfde jaar ruim 3.250.000 kilogrammen ingevoerd. Vooral de bekende fabriek van Van Houten te Weesp heeft er veel toe bijgedragen om deze industrie op te werken.

Sedert 1679 was de manier om chocolade te vervaardigen van cacapitten in Holland bekend, doch de uit de pitten vervaardigde chocolade was bitter en bevatte veel zwaar te verteren vetstoffen. Daar men toen echter nog niets anders had, werd zij langen tijd niet alleen in ons land, maar ook in het buitenland gezocht, waar zij onder den naam van Zeeuwsche chocolade tamelijk vermaard was.

Eerst in 1828 slaagde de heer C. J. van Houten er in, een middel te vinden om de cacao van de vette deelen te ontdoen, waardoor zij haar lichte verteerbaarheid kreeg, terwijl ze toch haar voedingswaarde en heerlijken smaak bleef behouden. Van dit oogenblik af is het gebruik van chocolade steeds toegenomen en langzamerhand werd de fabricage van chocolade-tabletten verdrongen door die van cacao-poeder.

Guiseppe Garibaldi begroet Koning Victor Emanuël II.

Rome is in feestdus gehuld; alle klokken luiden; van den hoogen Janiculus buldert het geschut; op het Kapitoel wappert in vollen luister de vlag van Italië, en in een schier eindelooze reeks van schitterende feesten zal het vijftigjarig jubileum der Italiaansche eenheid worden herdacht.

Oude herinneringen treden naar voren; de crisis van een halve eeuw geleden wordt opnieuw doorleefd, ten drie namen zweven op aller lippen: Garibaldi, die de volksziel deed opvlammen in geestdrift; Cavour, die het schip van staat de haven der eenheid binnenloodste; Victor Emanuël II, die de kroon van het Vereenigd Italië op zijn slapen zette.

De koning had de lichtste taak; hij had de handen maar op te houden, om de rijpe vrucht op te vangen. Cavour heeft er meer voor gedaan. Dat was de Bismarck van Italië, de scherpzinnige staatsman, de vurige redenaar, de sluwe samenzweerder!

Was hij geen samenzweerder? De geschiedenis heeft het gehoord uit zijn eigen mond. Gedurende zestien jaren was zijn woning het vereenigingspunt van die talrijke geheime genootschappen, die, in het duister werkend, geheel Italië in onrust brachten; deze Cavour, minister-president van Victor Emanuël II, was hun gids, hun raadsman, hun hoofdman.

Hij lichtte hen voor; hij stippelde voor die mannen de lijnen uit; hij teekende voor hen het doel.

Cavour en zijn samenzweerdere werkten in den nacht, in de donkerte, op de duistere sluipwegen der diplomatie, en het doel was de eenheid van Italië.

Om dat doel te bereiken sloot Cavour, de hoogste staatsambtenaar des Konings, een verbond met de roodste Democraten en de vurigste Republikeinen; om dat doel te bereiken had hij Garibaldi noodig.

Wie was Garibaldi?

Deze man met de goedgehartige, blauwe oogen en den rossigen baard scheen in het hooge Noorden geboren te zijn; maar zijn hart sloeg Italiaansch, en in zijn aderen klopte het bloed van den revolutionnair.

Hij werd hoofdman der vermetele Roodhemden, en deze man, de held der hardnekkige Democraten, die met zijn beroemde duizend man een koninkrijk veroverde, legde het neer aan de voeten van Victor Emanuël II, wiens vader Karel Albert dezen zelfden Garibaldi ter dood had veroordeeld.

En niet de gratie des Konings, maar slechts een snelle vlucht had Garibaldi van het schavot gered . . .

Dat gebeurde in 1834; Garibaldi was toen 27 jaar, en was de medeplichtige geweest van een revolutionnaire samenzwering. Hij ontsnapte naar Frankrijk, en het eerste, wat hij in een daar verschijnend dagblad las, was zijn doodvonnis.

Met een doodvonnis begon zijn openbaar leven, en wie het leven van Garibaldi wil beschrijven, zal een roman moeten schrijven, vol van de wonderlijkste avonturen, doodsgerevaren, verrassende wendingen, groote uitkomsten en schitterende dwaasheden.

Die schrijver zal een bijzonder hoofdstuk moeten wijden aan de jonge Spaansche Anita, die zijn vrouw en zijn bondgenoot, zijn adjudant en zijn rapportgangster was, die hem volgde op zijn vermetelste tochten, en die zijn ruw avonturiersleven verhelderde door den zonneshijn van haar liefde, totdat zij op een dier tochten bezweek.

Garibaldi huwde later met een gravin, maar de huwelijksdag was ook de dag der scheiding; op het bruilofsfeest verklaarde zij, dat zij elkander niet pasten; de gravin was hem te koel en te zelfzuchtig, en hij trok naar de eenzaamheid, de herinnering medenemend aan zijn onvergetelijke Anita.

De geschiedschrijvers staan verlegen.

Wat was Garibaldi eigenlijk?

Een ideale zeeroover? of een Watergeus van de negentiende eeuw?

Inderdaad heeft hij langs de kusten van Zuid-Amerika ter kaapvaart gevaren, en zijn fregat, dat arm aan wapens was, en Garibaldi meegeteld, slechts twaalf koppen telde, ploegde zoo fier en vermetel de golven, of er een vloot van honderd zware oorlogsschepen volgde.

Hij had zeemansbloed in de aderen; de zucht naar avonturen was hem ingeschapen; hij had de zee lief en de vrijheid!

Hij was een selfmade-man, maar wetenschappelijke studie had hij gemist; hij heeft een aantal overwinningen behaald, maar hij dankt ze niet aan zijn studie, aan zijn wetenschappelijke vorming, doch aan zijn vlug verstand, zijn terreinkennis, zijn vermetelheid, en bovenal aan de onverschilligheid der Napolitanen, die Koning Ferdinand II van Sicilië in den steek lieten.

De regeering van Ferdinand II liet intusschen veel en alles te wenschen over.

Deze koning bezwoer tot vier keeren toe een grondwet, om tot vier keeren toe zijn eed te breken; zijn troon rustte op vermolmde pilaren en één forsche rukwind was voldoende, om hem omver te bonzen.

Garibaldi was die forsche rukwind. Met 1000 man scheepte hij zich te Genua in, landde op het eiland Sicilië, en bestormde met 4000 slecht gewapende Roodhemden de hoofdstad Palermo, die een garnizoen telde van 25000 man, over 48 kanonnen beschikte, en op de hulp van acht oorlogsschepen kon rekenen.

Binnen een halven dag had hij de halve stad veroverd; een paar dagen later gaf het garnizoen zich over; binnen veertien dagen veroverde Garibaldi Zuid-Italië, en onder het uitbundigst gejuich zette Napels de poorten voor hem open.

Toen was voor Cavour het groote oogenblik aangeboren om in te grijpen; want hij zag onmiddellijk, dat Garibaldi,

die voor niets terugdeinsde, en langs den kortsten weg de stad der zeven heuvelen zou trachten te bereiken, door zijn buitensporig optreden Europa in het harnas zou jagen.

Dat moest tot elken prijs vermeden, en toen de Koning den guerilla-aanvoerder sommeerde, zijn dictatorsmacht neer te leggen in de handen des Konings, antwoordde deze de drie historische woorden: „Sire! ik gehoorzaam!"

Bij Cajacello aan de Volturno-rivier had de ontmoeting van Garibaldi met koning Victor Emanuel II plaats; ruim een week later hield de Koning, met Garibaldi aan zijn zijde, zijn plechtigen intocht in Napels.

Europa zweeg; de Piemonteese troepen trokken den Kerkelijken Staat binnen, en nóg zweeg Europa. Garibaldi was de populairste held van Italië geworden, en door de stilte donderde plotseling het lied der Italiaansche eenheid!

Doch Cavour had Frankrijks hulp gekocht door Nizza af te staan, het Italiaansche Nizza, het Nizza, waar Garibaldi was geboren.

Het was voor hem een bittere ergernis; hij nam afscheid van zijn wapenbroeders, en keerde naar zijn eenzaam eiland Caprera terug.

Hij weigerde elke onderscheiding; geen belooning wilde hij aanvaarden; de weinige piasters, noodig voor zijn overtocht naar zijn schamele boerderij op Caprera, leende hij van goede vrienden.

Daarmee eindigde de roemrijke periode van Garibaldi's leven.

Om de waarheid te zeggen — hij overleefde zijn roem.

Hij werd lastig voor de regeering; het onrustige, avontuurlijke bloed spookte in zijn aderen; aan het hoofd van een schaar vrijwilligers verscheen hij weer in Italië, om op zijn manier den boel te beredderen. Hij werd gewond in het gevecht bij Aspromonte, gevangen genomen, en met een mooi praatje weer naar Caprera gezonden.

In 1870 — hij was toen 63 jaar — werd het hem weer te eng op Caprera; hij trok naar Frankrijk, om de Duitschers van den Franschen grond te jagen. Doch die taak was hem te machtig; de Duitse generaal Werder wijdde weinig aandacht aan het leger van Garibaldi, en geen lauwerkransen maar een koppige jicht bracht Garibaldi thuis van den zoo roemloozen veldtocht.

Hij bereikte den leeftijd van 75 jaar, en overleed te Caprera, terwijl te Nizza een marmeren standbeeld voor hem verrees.

L. P.

Ontmoeting van Koning Victor Emanuel II met Garibaldi.

